

PRIM' AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

ONOR. IMHALLEF MARK SIMIANA, LL.D

Rikors Ġuramentat Numru 1412/2023 MS

EveryMatrix Software Limited

Vs.

EGMIT Elite Limited

Illum, 27 ta' Marzu, 2025

Kawża Numru: 9

Il-Qorti,

1. Rat ir-rikors ġuramentat preżentat mill-attriċi fl-14 ta' Diċembru 2023 li permezz tiegħu, wara li hija ppremettiet hekk:

Illi l-esponenti hija debitament awtorizzata sabiex tagħmel dan ir-rikors ġuramentat għan-nom u in rappreżentanza tas-

soċjeta EveryMatrix Software Limited (C 51832) permezz tal-prokura hawn annessa u mmarkata bħala Dok EM1.

Illi is-soċjeta' esponenti dahlet fi ftehim mas-soċjeta' IT Global Spolka Z.O.O (soċjeta' estera reġistrata taħt il-ligijiet tal-Polonja bin-numru 38583054) fit-tlettax (13) ta' Lulju tas-sena elfejn u għoxrin (2020) imsejjaħ '*Software Service Agreement*' (hawn anness u mmarkat bħala Dok EM2).

Illi fid-disgħa (9) ta' Ottubru tas-sena elfejn u għoxrin (2020), s-soċjeta estera senjatament, IT Global Spolka Z.O.O ġiet sostitwita bis-soċjeta' konvenuta ċioe, EGMIT Elite Limited fir-rigward tal-isemmi *Software Service Agreement*, permezz ta' kuntratt imsejjaħ '*Novation Agreement*' (hawn anness u mmarkat bħala Dok. EM3) iffirmit bejn l-imsemmijin, IT Global Spolka Z.O.O u is-soċjeta' konvenuta kif ukoll is-soċjeta' rikorrenti.

Illi għalhekk, permezz tal-kuntratt imsejjaħ *Software Service Agreement*, is-soċjeta' rikorrenti kienet toffri ċertu servizzi relatati ma' *software* fis-settur tal-logħob tal-azzard sabiex dawn l-istess servizzi jiġu offruti lill-pubbliku permezz tas-sit elettroniku ikkontrollat mis-soċjeta' Konvenuta.

Illi dawn l-istess servizzi ġew offruti lill-pubbliku mis-soċjeta' konvenuta fit- tmienja (8) ta' Settembru tas-sena elfejn u wieħed u għoxrin (2021) liema data tikkostitwixxi '*Launch*' skond il-kuntratt bejn il partijiet ċioe, s-*Software Service Agreement*.

Illi l-partijiet ftehm u abbażi ta' klawżola erbatax (14) illi t-terminu minimu tal-istess kuntratt kien ta' tmienja u erbghin (48) xahar mid-data tal-*Launch* hawn fuq imsemmija, speċifikament dik id-data fejn is-servizzi ġew offruti lill-pubbliku.

Illi fi klawżola sitta (16) tal-kuntratt imsemmi, ċioe '*Software Service Agreement*' (Dok EM2) hemm obbligazzjoni ċara illi jekk il-kuntratt jiġi terminat mis-soċjeta' konvenuta qabel iż-żmien stipulat fil-klawżola 14 tal-kuntratt, jew is-soċjeta' rikorrenti tittermina l-kuntratt minhabba nuqqas tas-soċjeta' konvenuta, l-istess is-soċjeta' konvenuta tkun responsabbli għal '*monthly Operational Costs, Compliance operational costs u Minimum Fees*' hekk kif deskritti f'*Appendix B*' għaž-żmien kollu deskritt fi klawżola 14 tal-kuntratt (Dok EM2).

Illi kien hemm inadempjenza konsistenti fir-rigward ta' obbligi ta' hlas minn naħa tas-soċjeta konvenuta minkejja l-fatt li l-benefiċċji tas-servizzi tas-soċjeta rikorrenti baqgħu jiġu fornuti lis-soċjeta konvenuta. Fil-fatt il-partijiet anke iffirmaw kuntratt għall-arrangament ta' hlas fit-tieni (2) ta' Frar tas-sena elfejn tnejn u għoxrin (2022), kopja tal-kuntratt qiegħda tiġi hawn annessa u mmarkata bħala Dok EM4. In oltre, fit-tlettax (13) ta' Lulju tas-sena elfejn tnejn u għoxrin (2022), is-soċjetà konvenuta baqgħet inadempjenti fi hlas u għalhekk is-soċjeta rikorrenti baqgħet ittra bonarja lis-soċjeta konvenuta sabiex tħallas l-ammont pendenti ta' dak iż-żmien (kopja tal-ittra bonarja qiegħdha hawn annessa u mmarkata bħala Dok EM5).

Illi skond ir-rendikont tas-soċjetà rikorrenti kopja ta' liema qiegħda tiġi hawn annessa u mmarkata bħala Dok EM6, l-aħħar pagament li rċeviet is-soċjeta rikorrenti mis-soċjetà konvenuta kien fi sbatax (17) ta' Novembru tas-sena elfejn tnejn u għoxrin (2022) għall-ammont ta' wieħed u sittin elf u mija u tnejn u għoxrin Ewro u sebgha u għoxrin ċenteżmu (EUR 61,122.27) liema pagament lanqas kien ikopri l-ammont dovut shiħ.

Illi meta l-ammont dovut dejjem baqa' pendenti mis-soċjetà konvenuta, s-soċjetà rikorrent iddeċidiet li teżerċita d-drittijiet tagħha skond il-klawżola (11) ħdax tal-kuntratt fejn tagħti dritt lis-soċjetà rikorrenti sabiex tissospendi s-servizzi tagħha fil-każ ta' inadempjenza ta' hlas minn naħa tas-soċjetà konvenuta. Skond l-istess kuntratt, din is-sospensjoni tkun bla preġudizzju għall-obbligazzjonijiet ta' hlas tas-soċjetà konvenuta u għalhekk il-miżati ta' kull xahar xorta kellhom jibqgħu jiġu imħallsa mis-soċjetà konvenuta.

Illi minkejja l-aħħar pagament tas-soċjetà konvenuta fi sbatax (17) ta' Novembru tas-sena elfejn tnejn u għoxrin (2022), l-ammont dovut lis-soċjetà rikorrenti reġa' żdied għal mija u għaxar t'elef u tmien mija u tletin Ewro u wieħed u erbghin ċenteżmu (EUR 110,830.41) liema ammont qatt ma tħallas mis-soċjetà konvenuta.

Illi is-soċjeta' rikorrenti teċepixxi illi is-servizzi li toffri jinvolvu spejjeż kbar għaliha, inkluż pagi ta' impjegati u hlas lil terzi partijiet sabiex jkunu jistgħu joffru servizzi lis-soċjeta konvenuta.

Illi s-soċjeta konvenuta waqfet mill-kommunikazzjoni mas-soċjetà rikorrenti u għalhekk is-soċjetà rikorrenti permezz ta' ittra datata tlieta u għoxrin (23) ta' Ottubru tas-sena elfejn tlieta u għoxrin (2023) itterminat il-kuntratt mas-

soċjetà konvenuta u dan minhabba ksur tal-kuntratt mill-istess soċjeta konvenuta ċioe, nuqqas totalment ta' hlas (kopja ta' l-ittra ta' terminazzjoni hawn annessa u mmarkata bhala Dok EM7).

Illi in oltre, s-soċjetà rikorrenti eżerċitat id-dritt tagħha sabiex il-hlasijiet ta' kull xahar skond il-kuntratt jithalsu mis-soċjeta konvenuta u dan għat-tul kollu tat-terminu tal-kuntratt u dan dejjem skond l-klawżola sittax (16) tal-kuntratt (DoK EM2) fejn jingħad hekk: *In the event that the Operator decides to terminate the Agreement prior to the term specified in Clause 14 or EM terminates the Agreement due to a breach on the part of the Operator, the Operator shall in any event be responsible to pay EM the monthly Operational Costs, Compliance operational costs and Minimum Fees as portrayed in Appendix B 'Fees' for the full duration of the term specified in Clause 15 herein including any early termination charges which may apply in virtue of this Agreement or applicable law.*

Illi għalhekk l-ammont dovut totali jammonta għal miljun u erba' mija u tnejn u tletin elf, erba' mija u tnejn u sittin Ewro u wiehed u erbghin ċenteżmi (EUR 1,432,462.41) liema debitu jirrappreżenta fatturi mhux imħallsin mis-soċjetà konvenuta fl-ammont ta' mija u għaxar t'elef, tmien mija u tletin Ewro u wiehed u erbghin ċenteżmu (EUR 110,830.41) u in oltre, il-miżati ta' kull xahar għat terminu shiħ tal-kuntratt fl-ammont ta' miljun, tlett mija u wiehed u ghoxrin elf, sitt mija u tnejn u tletin Ewro (EUR 1,321,632.00) skond l-klawżola sittax tas-*Software Service Agreement* (Dok EM2) u skond ir-rendikont annessa u mmarkata bhala Dok EM6.

Illi is-soċjeta rikorrenti sa anke bagħtet ittra uffiċjali nhar is-sitta u ghoxrin (26) ta' Ottubru tas-sena elfejn tlieta u ghoxrin (2023) titlob l-ammonti dovuti, iżda is-soċjeta' konvenuta baqghet inadempjenti. Kopja ta' l-ittra gudidzjarja qiegħda tiġi hawn annessa u mmarkata bhala Dok EM8

Illi għalhekk kellha tinfetħ din l-kawża.

għaddiet biex titlob lill-Qorti joghghobha:

1. Tiddikjara lis-soċjetà' intimata **EGMIT Elite Limited** responsabbli għal hlas tas-somma ta' mija u għaxar t'elef, tmien mija u tletin Ewro u wiehed u erbghin ċenteżmu (**EUR 110,830.41**) abbażi tal-fatturi dovuti oltre imghax legali.

2. Tiddikjara lis-soċjetà' intimata **EGMIT Elite Limited** responsabbli għal ħlas tas-somma ta' miljun, tlett mija u wiehed u għoxrin elf, sitt mija u tnejn u tletin Ewro (**EUR 1,321,632.00** abbażi ta' klawżola sittax (16) tal-kuntratt imsemmi *Software Service Agreement*.
3. Tikkundanna lill-istess soċjetà' intimata **EGMIT Elite Limited** tas-somma ta' mija u għaxar t'elef, tmien mija u tletin Ewro u wiehed u erbgħin ċenteżmu (**EUR 110,830.41**) abbażi tal-fatturi dovuti oltre imgħax legali.
4. Tikkundanna lill-istess soċjetà' intimata **EGMIT Elite Limited** tas-somma ta' miljun, tlett mija u wiehed u għoxrin elf, sitt mija u tnejn u tletin Ewro (**EUR 1,321,632.00** abbażi ta' klawżola sittax (16) tal-kuntratt imsemmi *Software Services Agreement*.

Bl-ispejjeż a karigu tas-soċjeta konvenut inkluż spejjeż relatati ma l-ittra ġudizzjarja 4524/23 u kwalunkwe ħruġ ta' mandati kawtelatorji.

2. Rat li l-konvenuta, għalkemm giet notifikata bil-proċedura tal-pubblikazzjoni u tal-affissjoni, ma wegħbitx u għalhekk giet kontumaci;
3. Semgħet ix-xhieda prodotti mill-attriċi;
4. Rat id-dokumenti eżebiti kif ukoll l-atti proċesswali fl-intier tagħhom;
5. Semgħet it-trattazzjoni magħmula mid-difensur tal-attriċi;
6. Rat li l-konvenuta, għalkemm ingħatat l-opportunità, naqset milli tagħmel sottomissjonijiet bil-kitba;
7. Rat li l-kawża giet differita għall-udjenza tal-lum għall-prolazzjoni tas-sentenza;

Ikkunsidrat:

8. Illi din hija azzjoni mibdija mill-attriċi kontra l-konvenuta għall-ksur ta' kuntratt u ħlas ta' ammonti li hija tgħid huma dovuti lilha b'konsegwenza tal-ksur ta' dak il-kuntratt.

9. Mill-atti jirrizultaw dawn il-fatti li huma rilevanti għat-talbiet tal-attriċi:

- b'kuntratt magħmul fit-13 ta' Lulju 2010¹, l-attriċi ftehmiet ma' kumpanija estera bl-isem IT Global Spolka Z.O.O. li tipprovdilha servizzi ta' *software* fis-settur tal-logħob tal-azzard diġitali li kellu jiġi offrut lill-pubbliku mill-kumpanija riċeventi daww is-servizzi permezz ta' sit elettroniku li kien se jiġi ġestit minnha²;
- permezz ta' kuntratt ieħor datat 9 t'Ottubru 2020³, il-kuntratt tat-13 ta' Lulju 2010 ġie novat billi l-konvenuta ġiet sostitwita għall-kumpanija IT Global Spolka Z.O.O.;
- skont il-kuntratt tat-13 ta' Lulju 2020 (minn issa 'l quddiem imsejjaħ biss bħala «il-Kuntratt»): *«This Agreement shall enter into force when duly signed by the Parties and shall remain in force for a starting period of 36 months from Launch (hereafter the “Start Period”). Following the expiration of the Start Period the term of this Agreement, unless terminated upon the expiration of the Start period, shall thereafter be prolonged indefinitely unless terminated in writing by either Party by providing no less than 12 months prior notice of termination., thus with termination taking place no sooner than 48 months from Launch»*⁴. Il-kelma «Launch» ġiet imfissra bħala *«the first day of public availability of the Gaming Service from the Website»*;
- wiehded mill-obbligi assunti mill-kumpanija IT Global Spolka Z.O.O. kien *«The Operator shall pay to EM fees according to appendix ‘Fees’»*⁵. Skont dan l-appendiċi, li jifforma parti integrali mill-Kuntratt, daww li ssejġu «operational costs» ġew imnizzla fl-ammont ta' €6,400 fix-xahar. Dik li ssejġet «minimum fee», mid-dsatax-il xahar tal-Kuntratt 'il quddiem, kienet tammonta għal €17,500 fix-xahar għal «Casino Engine» u €17,500 fix-xahar għal «Sportsbook»⁶. Ġie wkoll imnizzel dan li ġej:

¹ Fol.7-125.

² Ara x-xieħda ta' Dr. Claire Guillaumier, a fol.174.

³ Fol.126.

⁴ Fol.22.

⁵ Fol.18.

⁶ Fol.41.

From the Delivery Date until Launch, EM shall bind itself to maintain the Website. For the avoidance of any doubt, no fees shall be incurred prior to the 1st of January 2021. Nevertheless, should the Operator not Launch on or before the 1st of January 2021, Operator shall start paying 50 percent (50%) of the Operator Costs from the said 1st of January 2021 for a period of six (6) months therefrom unless the Company Launches accordingly. Should the Operator not Launch by the 30th of June 2021, the Operator shall start paying 100 percent (100%) of the Operational costs from the 1st of July 2021 onwards until Launch.⁷

- fl-istess appendiċi jissemmew *fees* oħrajn dovuti lill-attriċi matul il-kors tal-Kuntratt;
- il-klawsola numerata sittax tal-Kuntratt tgħid hekk:

In the event of expiry or termination of this Agreement for any reason, neither Party shall be released from the obligation to make payment of any amounts accrued up to the date of expiry or effective date of termination, whichever is the later. Upon expiry or termination of this Agreement a final balancing shall be made between the Parties, payable within ten (10) days from the invoice date. In the event that the Operator decides to terminate the Agreement prior to the term specified in Clause 14 or EM terminates the Agreement due to a breach on the part of the Operator, the Operator shall in any event be responsible to pay EM the monthly Operational Costs, Compliance operational costs and Minimum Fees as portrayed in Appendix B ‘Fees’ for the full duration of the term specified in Clause 15 herein including any early termination charges which may apply by virtue of this Agreement or applicable law. For the avoidance of doubt, this clause shall apply also in the event that the Operator opts to terminate prior to Launch.

...

- is-sit elettroniku tal-konvenuta ġie varat fit-8 ta’ Settembru 2021⁸;
- l-attriċi tgħid li l-aħħar pagament li sarilha kien fis-17 ta’ Novembru 2022 fl-ammont ta’ €61,122.27, li sar akkont ta’ bilanċ akbar li kien dovut sa dakinhar;

⁷ Fol.42.

⁸ Ara x-xieħda ta’ Dr. Claire Guillaumier, a fol.177.

- qabel dakinhar, u ċjoè fil-21 ta' Jannar 2022, l-attriċi kienet diġà nterpellat lill-konvenuta għall-ħlas ta' dak dovut sa dakinhar⁹;
- b'kuntratt ieħor datat 2 ta' Frar 2022¹⁰, il-konvenuta għarfet li hija kienet obbligata tħallas lill-attriċi s-somma ta' €28,719.79, u ġew miftehma wkoll ħlasijiet rateali. Tniżżel ukoll li jekk il-konvenuta ma tħallasx l-ammont dovut lilha sal-11 ta' Frar 2022, l-attriċi kien ikollha l-jedd li tissospendi l-għoti tas-servizzi jew inkella li tittermina l-Kuntratt;
- meta l-konvenuta waqfet tħallas, l-attriċi ddeċidiet li tissospendi s-servizzi tagħha billi hekk kellha l-jedd li tagħmel skont il-klawsola numerata ħdax (11) tal-Kuntratt¹¹. Hija tgħid li s-sospensjoni fil-prestazzjoni tas-servizzi tagħha ma ippreġudikat b'ebda mod id-dritt tagħha għall-ħlasijiet dovuti lilha skont il-Kuntratt;
- meta l-ammont dovut lill-attriċi laħaq is-somma ta' €110,830.41, l-attriċi baġtet ittra fit-23 t'Ottubru 2023 lill-konvenuta biex tgħarrafha li kienet qed tittermina l-Kuntratt minħabba ksur ta' obbligi mill-konvenuta stess;
- b'konsegwenza tat-terminazzjoni, l-attriċi qed teżiġi mingħand il-konvenuta mhux biss l-ammont li baqa' dovut sa dakinhar tal-ittra tagħha tat-23 t'Ottubru 2023¹², iżda wkoll il-ħlasijiet li kienu jkunu pagabbli mill-konvenuta sal-għeluq taż-żmien tal-Kuntratt, kemm-il darba dak il-Kuntratt ma ġiex minnha terminat;

⁹ Ara x-xieħda ta' Dr. Claire Guillaumier, a fol.175.

¹⁰ Fol.133.

¹¹ Il-parti rilevanti ta' din il-klawsola (fol.19) tgħid hekk: «...*Provided that, when payment due by the Operator to EM remains overdue for more than two (2) weeks, EM shall have the right to partially suspend at EM's sole and absolute discretion provision of the Gaming Services to the Operator, until such payment is settled in full by the Operator to EM. Provided further that, when payment due by the Operator to EM remains overdue for more than three (3) weeks, EM shall have the right to fully suspend the provision of the Gaming Services to the Operator, until such payment is settled in full by the Operator to EM. The suspension of the Gaming Services whether partial or in full shall in no manner effect the payment obligations of the Operator...*».

¹² Fol.139.

- b'ittra uffiċċjali preżentata fis-26 t'Ottubru 2023¹³, l-attriċi sejthet lill-konvenuta għall-ħlas tal-ammonti pretiżi minnha, iżda billi din ma hallset xejn, saret din il-kawża.

10. Mill-fatti li għadhom kif ġew elenkati, jirriżulta sal-grad tal-prova applikabbli fi proċedimenti ċivili li l-konvenuta kisret l-obbligazzjoni tagħha li tħallas lill-attriċi l-ammonti kif kienet marbuta li tagħmel skont il-Kuntratt.

11. Issa huwa minnu li l-konvenuta hija kontumaċi u għalhekk ma ressqitx eċċezzjonijiet kontra t-talbiet tal-attriċi. Dan però ma jfissirx li l-Qorti għandha tipproċedi bħallikieku t-talbiet huma ammessi. Anzi, l-ġurisprudenza żżomm li l-kontumaċja tikkostitwixxi oppożizzjoni impliċita (**Anthony Grech et vs. Joseph Spiteri et**, Appell Superjuri, 17 ta' Frar 2004), u għalhekk l-attur għandu dejjem iressaq provi biex juri l-fondament tal-azzjoni tiegħu. Kif intqal fid-deċiżjoni **John Azzopardi et vs. Awtorità għat-Trasport f'Malta** (Appell Superjuri, 7 ta' Novembru 2024):

19. Din il-Qorti tishaq hawnhekk illi biex jirbaħ kawża, l-attur jehieglu jegħleb mhux biss l-eċċezzjonijiet kollha li jkun qajjem kontriha il-konvenut, iżda l-attur għandu juri wkoll li għandu l-jedd li jressaq l-azzjoni magħżula minnu u jġib provi biżżejjed li jissodisfaw l-elementi kollha li jsawru dik l-azzjoni proposta minnu (ara **Kevin Attard v. Philip Cardona et** deċiża mill-Qorti tal-Appell fil-5 ta' Ottubru, 2023 u **Rose Muscat v. Paul Cachia nomine** deċiża mill-Qorti tal-Appell fid-19 ta' April, 2012).

20. Fil-fatt anke jekk il-konvenut ma jdaħħalx eċċezzjonijiet u jagħzel li jibqa' kontumaċi, il-Qorti xorta jehtigilha teżamina jekk it-talba tal-attur hijiex ġustifikata jew le (ara **Concorde Developments Limited v. B. Grima and Sons Limited** deċiża mill-Qorti tal-Appell fis-27 ta' Jannar, 2017). Tassew, daqskemm il-qorti għandha d-dmir li tistharreġ is-siwi tat-talbiet tal-attur meta l-konvenut jibqa' kontumaċi, daqstant iehor il-qorti għandha l-istess dmir li tistharreġ is-siwi tal-azzjoni tal-attur meta l-konvenut ikun ressaq eċċezzjonijiet f'risposta maħlufa. Wara kollox, konvenut li jressaq l-eċċezzjonijiet m'għandux jitqieghed f'qagħda anqas vantaġġuza minn dak ta' konvenut li ma jressaq l-ebda eċċezzjoni.

¹³ Fol.140.

21. Ma ninsewx ukoll li huwa dmir tal-qorti li teżamina l-aspetti legali kollha tal-kawża u jekk hemm bżonn anke li tagħmel tajjeb għall-iżbalji jew għan-nuqqasijiet tal-partijiet. Dan hu hekk għaliex il-qorti taf il-liġi (*iura novit curia*). U billi l-qorti hija dejjem marbuta illi tapplika l-liġi, dan ifisser li fit-twettiq tal-funzjonijiet tagħha hija ma teħtieġx l-inizjattiva tal-partijiet biex thaddem il-liġi kif suppost (ara **Valmor Borg (ImportExport) Limited v. Slaiss Company Limited** deċiża mill-Qorti tal-Appell fil-21 ta' Mejju, 2024 u **Palm Shipping Agency Limited v. Korporazzjoni Enemalta** mogħtija mill-Qorti tal-Appell fil-15 ta' Ġunju, 2023). Dan ifisser ukoll li l-partijiet ma jistgħux raġonevolment jilmentaw li huma jkunu ġew maħsuda għaliex dik il-qorti tkun sempliċement applikat il-liġi għall-każ tagħhom.

12. Għalhekk din il-Qorti għandha d-dmir li tistharreġ jekk l-attriċi wrietx il-bażi legali tal-azzjoni tagħha.
13. Il-Qorti hija sodisfatta illi t-talba tal-attriċi għall-ħlas tal-ammonti fatturati minnha qabel hija tat l-avviż ta' terminazzjoni huma ippruvati. Jonqos li jiġu kkunsidrati t-talbiet tal-attriċi għall-ħlas tal-ammont ta' €1,321,632 li hija tgħid huwa dovut lilha skont il-klawsola numru sittax tal-Kuntratt.
14. Element essenzjali għall-applikazzjoni ta' dak stipulat f'dik il-klawsola hija t-terminazzjoni tal-Kuntratt b'konsegwenza ta' xi nuqqas mill-konvenuta.
15. Il-Kuntratt huwa wieħed bilaterali, u bla dubju ta' xejn fih kondizzjoni riżoluttiva espressa fil-każ li l-konvenuta tonqos milli thallas dak dovut minnha. Il-liġi tagħna tagħraf żewġ xorta ta' kondizzjonijiet riżoluttivi. L-ewwel xorta ta' kondizzjoni riżoluttiva hija dik li tiġi miftehma espressament. It-tieni xorta hija dik li titqies magħmula u ċjoè hija preżunta, u tissejjaħ fil-lingwaġġ forensi «patt kommissorju taċitu». Il-liġi tgħid li din ix-xorta ta' kondizzjoni riżoluttiva titqies dejjem magħmula meta l-kuntratt ikun bilaterali¹⁴.
16. Id-distinzjoni bejn iż-żewġ xorta ta' kondizzjonijiet riżoluttivi m'hijiex biss fil-forma tagħhom, fejn waħda hija espressa u l-oħra hija preżunta, imma b'mod partikolari fl-

¹⁴ Artikolu 1068 tal-Kodiċi Ċivili.

effetti tagħhom, fejn id-distinzjoni ewlenija bejn il-kondizzjoni riżoluttiva espressa u l-kondizzjoni riżoluttiva taċita hija li fil-każ tal-ewwel waħda, it-terminazzjoni tal-ftehim isseħħ *ipso jure* u l-Qorti ma tistax tagħti żmien lid-debitur biex jirrimedja, mentri fil-każ tat-tieni, il-Qorti jkollha d-diskrezzjoni illi tagħti lid-debitur żmien għal *purgazione della mora*. Dan kollu jitnissel minn qari tal-artikoli 1066, 1067 u 1068 tal-Kodiċi Ċivili. Madanakollu, f'entrambi każijiet trid tkun il-Qorti li tiddikjara l-kuntratt xjolt, u ebda waħda mill-partijiet ma tista' unilateralment ixxolji l-kuntratt mingħajr ma tadixxi l-awtorità ġudizzjarja. Dan jgħodd ukoll fejn il-kundizzjoni tkun espressament riżoluttiva, tant illi l-artikolu 1067 proprju jikkontempla komunkwe l-intervent tal-Qorti. Dak premess huwa wkoll sostnut minn qari ta' l-artikolu 1069(1), li jipprovdi kif ġej:

Meta l-kondizzjoni riżoluttiva, sew dik magħmula espressament kemm dik li titqies bħala magħmula, tkun għall-każ li fih waħda mill-partijiet tonqos għall-obbligazzjoni tagħha, il-parti li lejha l-obbligazzjoni ma tkunx ġiet esegwita, tista' tagħżel, jekk il-kondizzjoni sseħħ, jew li titlob il-hall tal-kuntratt, jew li ġġiegħel lill-parti l-oħra tesegwixxi l-obbligazzjoni, meta dan ikun possibli.¹⁵

17. L-artikolu 1069 jipprovdi r-rimedji tal-parti kreditriċi fil-każ fejn parti f'kuntratt tonqos mill-obbligazzjoni tagħha. Din id-disposizzjoni tgħid illi l-parti kreditriċi jkollha l-jedd jew li titlob il-hall tal-kuntratt (u mhux tholl il-kuntratt hi stess) jew inkella li ġġiegħel lid-debitur jeżegwixxi. F'kull każ, skont it-tieni subinċiż, il-kreditur jista' jitlob id-danni. Huwa evidenti li t-talba li jrid jagħmel il-kreditur trid issir lill-awtorità ġudizzjarja, u li għalhekk ix-xoljiment tal-kuntratt ma jistax isir unilateralment mill-partijiet imma hija neċessarja dikjarazzjoni ġudizzjarja.

18. Il-pożizzjoni esposta permezz tal-paragrafi preċedenti hija kondiviża mill-iskorta tal-ġurisprudenza. «*Ir-regola ġenerali li tirregola l-kuntratti ma tippermettix it-terminazzjoni unilaterali ta' kuntratt minhabba inadempjenza, iżda tagħti lill-Qorti l-fakoltà li tagħti żmien raġjonevoli lid-debitur li jissodisfa l-mora. F'materja kummerċjali, din ir-regola hija varjata fis-sens li l-Qorti m'għandiex din id-diskrezzjoni iżda għandha tholl il-kuntratt. F'kull każ, iżda hija l-Qorti li tippronunzja x-xoljiment*

¹⁵ Sottolinear miżjud.

tal-kuntratt» (St. Andrew's Farm and Building Company Limited vs. Henry Sultana, Prim'Awla, 26 t'April 2002). Hekk ukoll: «*Fil-każ ta' kundizzjoni riżoluttiva espressa, il-Qorti ma tagħtix żmien lill-parti inadempjenti biex tispurga n-nuqqas tagħha. Fejn invece il-kundizzjoni riżoluttiva m'hijiex espressa imma wahda taċita f'dan il-każ il-kuntratt ma jinħallx ipso jure. Madanakollu, fiz-zewg każi huwa meħtieġ li r-riżoluzzjoni tintalab b'talba ad hoc u li din tiġi akkolta*» (**Francis Abela et vs. Karl Bonello nomine**, Appell Superjuri, 31 ta' Mejju 2002). Dan il-prinċipju ilu jiġi applikat fl-ordinament ġuridiku tagħna għal diversi snin, tant li wieħed isib din l-applikazzjoni anke f'deċiżjoni li nġatat mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fis-16 ta' Novembru 1870 fl-ismijiet **Commte Fedele Grima vs. Francesco Le Brun**¹⁶ (ċitata b'approvazzjoni fis-sentenza hawn fuq imsemmija **Abela et vs. Bonello noe**), fejn intqal li «*Che sebbene secondo il detto art. 773 quando la condizione risolutiva è espressa, il contratto, verificata la condizione, si scioglie ipso jure, a differenza del caso, in cui la condizione fosse sottointesa ed in cui la risoluzione non succede ipso jure, pure tra gli effetti dell'una e dell'altra condizione in sostanza non vi sarebbe altra differenza, che nel primo caso la Corte non può accordare alcuna dilazione, nel mentre che nell'altro caso può accordare una moderata dilazione, in modo che tanto nell'uno che nell'altro caso, come evidentemente dimostrano i termini dei menzionati articoli, e' necessario che la risoluzione sia giudizialmente domandata – e quindi dalla Corte dichiarata*» (enfazi miżjud). Ferm aktar riċentement, din il-pożizzjoni ġiet ikkonfermata mill-ġdid. Issir riferenza wkoll għall-kawża **George Vella et vs. Simon sive Xmun Azzopardi et** (Appell Superjuri, 6 t'Ottubru 2020), u għall-ġurisprudenza ċitata hemmhekk.

19. Taht il-Kodiċi Ċivili Franciż, imsejjaħ il-Kodiċi Napoljoniku, is-sitwazzjoni kienet differenti ferm, tant li fid-duttrina esposta minn varji awturi Franciżi jingħad li fejn il-kundizzjoni riżoluttiva tkun espressa, il-kuntratt huwa xjolt mingħajr il-ħtieġa tal-intervent tal-qrati¹⁷. Dan però kien dovut għall-fatt li l-artikoli rilevanti tal-Kodiċi

¹⁶ Kollezz. Vol.V.413.

¹⁷ Ara, per eżempju, **Mourlon**, Ripetizioni Scritte sopra i tre esami del Codice Napoleone (1861), Vol.II, pgi. 616-619; **Laurent**, Principii di Diritto Civile, Vol.XVII, §114; **Baudry Lacantinerie et Barde**, Trattato Teorico Pratico di Diritto Civile: Delle Obbligazioni, §884.

Franciż huma different minn dawk tal-Kodiċi tagħna¹⁸, u għalhekk din id-duttrina ma tapplikax fil-kuntest lokali¹⁹.

20. Għalhekk hija żbaljata l-kontenzjoni tal-attriċi li hija «itterminat» il-Kuntratt b'avviż li hija bagħtet lill-konvenuta. It-terminazzjoni tiġi pronunzjata mill-Qorti wara li ssir prova li tkun seħħet il-ġrajja li tkun tiffirma l-oġġett tal-kondizzjoni riżoluttiva. Kemm hu hekk, l-artikolu 992(2) tal-Kodiċi Ċivili jispjega bl-aktar mod ċar illi: «*Dawn il-kuntratti ma jistgħux jiġu mhassra hlief bil-kunsens ta' xulxin tal-partijiet, jew għal raġunijiet magħrufin mil-liġi*». Li jfisser li kuntratt magħmul skont il-liġi ma jistax jiġi mhassar permezz tar-rieda unilaterali ta' waħda mill-partijiet²⁰.
21. Fir-rikors ġuramentat tagħha, l-attriċi ma ressqet ebda talba għat-terminazzjoni tal-Kuntratt. Lanqas ma ddeduċiet it-talbiet tagħha għall-hlas «previa dawk id-dikjarazzjonijiet l-oħra li l-Qorti jidhrilha opportuni». L-inklużjoni ta' din it-talba ġenerika għal dikjarazzjonijiet oħrajn setgħet, skont il-ġurisprudenza, twassal biex il-Qorti tgħaddi biex tiddikjara t-terminazzjoni tal-Kuntratt, la darba dik id-dikjarazzjoni hija kjarament preordinata għad-determinazzjoni tat-tieni u tar-raba' talbiet kontenuti fir-rikors ġuramentat tal-attriċi (ara f'dan is-sens *Joseph Gasan vs. Farmaċista Nicola*

¹⁸ Fil-fatt, il-Kodiċi Franciż kien fih biss żewġ dispożizzjonijiet li jirregolaw il-kondizzjonijiet riżoluttivi, u ċjoè l-artikoli 1183 u 1184. L-artikolu 1183 huwa sostanzjalment identiku għall-artikolu 1066 tal-Kodiċi tagħna. L-artikolu 1184 jgħid: «*La condition résolutoire est toujours sous-entendue dans le contrats synallagmatiques, pour le cas où l'une des deux parties ne satisfera point à son engagement. Dans ce cas, le contrat n'est point résolu de plein droit. La partie envers laquelle l'engagement n'a point été exécuté, a le choix ou de forcer l'autre à l'exécution de la convention lorsque'elle est possible, ou d'en demander la résolution avec dommages et intérêts. La résolution doit être demandée en justice, et il peut être accordé au défendeur un délai selon les circonstances*». Fi kliem ieħor, il-liġi ċivili Franciża kienet teżiġi li l-kreditur jitlob il-hall tal-obbligazzjoni biss fil-każ tal-kondizzjoni riżoluttiva taċita, li saħħet l-interpretazzjoni li l-hall tal-obbligazzjoni mhux meħtieġa li tintalab meta dik il-kondizzjoni tkun espressa. Kif rajna, l-liġi tagħna inkitbet mod'ieħor.

¹⁹ Il-lokuzzjoni wżata fil-Kodiċi Franciż kienet segwita wkoll f'bosta kodiċijiet oħrajn kontinentali, fosthom l-artikolu 1137 tal-Kodiċi taż-Żewġ Sqallijiet, l-artikolu 581 tal-Kodiċi Ticino, l-artikolu 1275 tal-Kodiċi Sard, l-artikoli 1235, 1236 u 1237 tal-Kodiċi Estensi u eventwalment l-artikolu 1165 tal-Kodiċi Ċivili Taljan tal-1865. Kien differenti però l-artikolu 1159 tal-Kodiċi ta' Parma: «*La condizione risolutiva non ha luogo se non quando sia espressamente pattuita. In questo caso però il contratto non è sciolto ipso jure. La parte, verso cui non fu eseguita l'obbligazione, ha la scelta o di costringere l'altra all'adempimento della convenzione, quando ciò sia possibile, o di chiederne lo scioglimento, e insieme i danni ed interessi*». Min-naħa l-oħra l-artikolu 919 tal-Kodiċi Ċivili tal-Awstrija kien jeskludi r-rimedju tax-xoljiment tal-kuntratt salv f'dawk il-każijiet fejn il-liġi espressament tagħti dak ir-rimedju jew fejn il-partijiet espressament jiftehmudwar dik il-konsegwenza, f'liema każ però x-xoljiment ried dejjem jintalab (viz. *Guntramo Hæmmerle*, Manuale del Codice Civile Austriaco, Vol.II, pġa.96-98; *De Zeiller*, Commentario sopra il Codice Civile Universale della Monarchia Austriaca, Vol.III, Pte I, pġa.111-113).

²⁰ B'eċċezzjoni tal-appalt, billi l-liġi hawnhekk espressament tipprovdi mod'ieħor, kif jirriżulta mill-artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili.

Spiteri, Appell Superjuri, 28 ta' Ġunju 1948²¹; kif ukoll **Ivor Zammit et vs. Michael Zammit Tabona et noe**, Appell Superjuri, 6 ta' Marzu 1996²²).

22. Dawn in-nuqqasijiet madanakollu xorta wahda ma jipprekludux lill-Qorti milli tidhol fil-kwistjoni dwar jekk sehhitx it-terminazzjoni jew le, la darba dik il-kwistjoni hija aċċessorja u preordinata għal talbiet espressament magħmula fir-rikors ġuramentat tal-attriċi. Il-ġurisprudenza tagħna qieset, abbażi tat-teorija tal-ekwipollenti, li l-attur fl-att promotur tiegħu mhux tenut li jressaq it-talbiet kollha li jsostnu l-azzjoni tiegħu b'mod speċifiku, billi ċertu talbiet jistgħu u għandhom jitqiesu kompriżi u sottintizi f'talbiet oħrajn. Fid-deċiżjoni **Vincenzo Zammit vs. Avukat Dr. Antonio Caruana** (Appell Superjuri, 19 ta' Mejju 1952)²³ gie osservat dan li ġej:

Illi huwa minnu wkoll li t-talba għall-kundanna għall-pagament ta' kreditu hemm fiha nfusha impliċita talba għall-likwidazzjoni u kanonizzazzjoni ta' dak l-istess kreditu (ara Appell 30 ta' Jannar 1871 in re "Dimech vs. Schembri", Vol. V, pag. 477 u in partikulari pag. 481, kolonna 1 in primis), b'mod li meta l-attur għażel li jitlob il-pagament ta' l-ispejjeż meħtieġa u utili, kif jidher mill-att taċ-ċitazzjoni, gie virtwalment jitlob anki l-likwidazzjoni tagħhom, inkwantokkè l-konvenut, bil-proponiment ta' l-azzjoni li għażel, ma ppreġudika xejn lill-konvenut, li għandu d-dritt jopponi, jew aħjar jikkontesta, l-ammont, salvo li, jekk ma jirnexxilux jivvulnerah, ikollu jsofri l-konsegwenzi ta' l-oppożizzjoni; mentri, per kuntrarju, jekk tirnexxi l-oppożizzjoni konvenuta, il-konsegwenzi ta' l-eżitu jkun rivertit fuq l-attur. Del resto, l-attur seta' hekk għażel li jmexxi d-dritt tiegħu; il-għaliex meta, skond il-liġi, ma jkunx hemm divjet dwar l-ekwipollenza, sew in forma taċita kemm dik impliċita, mhux neċessarja l-ebda forma espressa għall-propożizzjoni ta' l-azzjonijiet, jew, kif solitament jingħad, mhix imperattiva l-forma speċifika; u per konsegwenza, it-taċitu u l-impliċitu, ossija l-ekwipollenti, fil-konkors tar-rekwiżiti li ntqalu, għandu l-istess forza u effikaċja ta' l-espress

23. Fl-istess sens huma wkoll id-deċiżjonijiet **Dottor Lawrence Seychell et vs. Emanuel Galea** (Prim'Awla, 22 ta' Marzu 1982)²⁴; **Gloria mart Jonathan Beacom et vs. L-**

²¹ Kollez. Vol.XXXIII.i.666.

²² Kollez. Vol.LXXX.ii.454.

²³ Kollez. Vol.XXXVI.i.105.

²⁴ Kollez. Vol.LXVI.iii.39.

Arkitett u Inġinier Ċivili Anthony Spiteri Staines (Appell Superjuri, 5 t'Ottubru 1998)²⁵; *Maria Attard vs. Filippa Abela* (Prim'Awla, 17 ta' Mejju 2002); *Gold Circle Developments Limited vs. Bol Limited et* (Prim'Awla, 30 ta' Mejju 2002); *Elsa Camilleri et vs. Joseph Briffa* (Appell Inferjuri, 24 ta' Novembru 2003); *Alfred Camilleri noe vs. Brian Borg et* (Prim'Awla, 28 ta' Jannar 2004); li lkoll jitrattaw każijiet differenti fejn qamet kwistjoni dwar talba mankanti u fejn id-diversi qراطي msemija waslu għall-konkluzjoni li t-talba mankanti kienet kompriża u impliċita fit-talbiet l-oħrajn.

24. Kif ritenut fid-deċiżjoni *L-Avukati Dottor Jean-Philippe Chetcuti et vs. Maurice Vassallo Eminyan et* (Appell Superjuri, 27 ta' Ġunju 2008):

Issa hu veru li f'din il-kawża, l-atturi ma talbux li jiġi dikjarat li l-allegata lokazzjoni hija falza jew simulata, però, kif qalet din il-Qorti fil-kawża “**Debono v. Attard**”, deċiża fit-8 ta' Marzu, 2006, il-fatt li l-attur ma ppremettix xi affarijiet li huma pre-rekwiżiti għall-akkoljiment ta' l-ewwel talba tiegħu ma jfissirx li l-kawża hija irregolari jew irritwali jew li “ma għandhiex tkun diskussa f'dan il-foro. Fil-fatt din il-Qorti fil-kawża fl-ismijiet “**Santucci v. Mizzi noe**”, deċiża fit-12 ta' Dicembru, 1958, kienet osservat li kwistjoni li hi aċċessorja u subordinata għad-domanda kontenuta fiċ-ċitazzjoni, hija “incident” fil-kawża li tista' tiġi diskussa f'dik l-istess kawża – “quod incidit in rem de quo agitur”. Din il-Qorti kompliet tispjega illi: “Għalhekk, l-eżami ta' dik il-kwistjoni ma kienx jimporta spostament tal-kawżali dedotta fiċ-ċitazzjoni jew tibdil tagħha. Infatti, kieku dak l-eżami kellu jkollu riżultat favorevoli għall-attur, dan kien appuntu jwettaq dik il-kawżali; għax, eskluż “ex hypothesi” il-ftehim minhabba l-ineffikaċja legali tiegħu pretiża mill-attur, ma kienx jibqa' hlief ir-riżoluzzjoni tal-bejgħ purament u sempliċiment, li hi preċiżament il-kawżali dedotta.”²⁶

25. Fid-dawl ta' din il-ġurisprudenza, kif ukoll tal-prinċipju ta' ekwipollenza li ġie dejjem applikat fil-ġurisprudenza tagħna sa minn żmien issa sekolari, il-Qorti sejra tqis li t-terminazzjoni u r-riżoluzzjoni tal-Kuntratt huma mpliċiti u kompriži fit-tieni u fir-raba'

²⁵ Kollezz. Vol.LXXXII.ii.441.

²⁶ Ara wkoll f'sens simili d-deċiżjoni *Baruni Alessandro Jan D'Amico Inguanez et vs. Onor. Dr. Giorgio Borg Olivier ne. et.* (Appell Superjuri, 21 t'Ottubru 1955 – Kollezz. Vol.XXXIX.i.274).

talbiet tal-attriċi, la darba dawk it-talbiet huma konsegwenzjali u aċċessorji għal dik it-terminazzjoni.

26. Il-provi juru li l-konvenuta waqgħet lura sew fil-ħlasijiet li kellha tagħmel lill-attriċi, u mill-Kuntratt jirriżulta li n-nuqqas ta' ħlas puntwali jikkostitwixxi ksur materjali tal-ftehim li jista' jwassal għax-xoljiment tiegħu. Dan ifisser li la seħħet il-grajja li skont il-ftehim kellha twassal għax-xoljiment tal-Kuntratt, l-attriċi għandha kull jedd li tagħxi għal dik it-terminazzjoni u li titlob il-konsegwenzi tagħha.

27. Issa skont l-artikolu 1066 tal-Kodiċi Ċivili:

1066. (1) Il-kondizzjoni riżoluttiva hija dik illi, meta ssehh, tholl l-obbligazzjoni, u terga' tqiegħed il-ħwejjegħ fl-istess stat bħalkieku l-obbligazzjoni ma kienet għet qatt magħmula.

(2) Din il-kondizzjoni ma twaqqafx l-eskuzzjoni tal-obbligazzjoni, iżda, jekk il-ġrajja maħsuba fil-kondizzjoni tigri, il-kreditur ikun obligat irodd dak li jkun irċieva.

28. Ir-regola ġenerali applikabbli in materja hija dik li l-kondizzjoni riżoluttiva jkollha effett b'mod retroattiv²⁷, b'mod li kull parti tkun obbligata li trodd lura dak kollu li rċeviet fil-kors tal-kuntratt, sabiex jiġi milhuq *status quo ante*. Dan naturalment johloq konsegwenzi strambi u mhux mixtieqa fir-rigward ta' ċertu kuntratti, liema konsegwenzi huma anki anti-ġuridiċi. Applikazzjoni stretta tal-artikolu 1066 iwassal, per eżempju, biex il-lokatur li jittermina l-lokazzjoni minhabba inadempjenza tal-inkwilin ikun obligat li jrodd lura lill-inkwilin il-kera li jkun irċieva fil-frattemp.

29. Għalhekk id-dottrina legali ħolqot derogi għal dan il-prinċipju li jinsab rifless fl-artikolu 1066. **Giorgi** jiddistingwi l-effetti tar-riżoluzzjoni f'dawk li joperaw *ex tunc*, u ċjoè retroattivamente sa miż-żmien li fih saret l-obbligazzjoni, u f'dawk li jiswew biss *ex nunc*, ossia miż-żmien preżenti 'l quddiem biss, mingħajr effett retroattiv:

Quando la condizione risolutiva non ha effetto retroattivo, prende tutti i caratteri del termine estintivo o risolutorio, da cui differisce soltanto per l'incertezza del quando, che non

²⁷ Ara per eżempju *Emmanuele Falzon vs. Avukat Dr Joseph A. Micallef et noe* (Prim'Awla, 7/5/1955) – Kollezzi. XXXIX.ii.646.

è compatibile col termine vero e proprio. Il contratto si risolve per l'avvenire, ma resta irretrattabile tutto ciò che ha prodotto per il passato; quindi non a torto si può dire, essere la condizione risolutiva in tale aspetto una causa di estinzione delle obbligazioni alla pari del pagamento. Di qui risulta, che verificandosi la condizione mentre il debitore è caduto in mora, costui non rimane liberato dal pagare ciò che avrebbe dovuto. Per regola generale, la risoluzione *ex nunc* suole essere prerogativa delle convenzioni, che hanno tratto successivo; vale a dire, dei contratti da cui derivano prestazioni continue o periodiche, per esempio: locazione, società, mandato, fideiussione, costituzione di usufrutto, di uso, di abitazione, di pegno o di ipoteche, anticresi ed enfiteusi.²⁸

30. L-istess hsieb huwa espost minn **Laurent** li jispjega²⁹, «L'articolo 1183³⁰ dice che la condizione risolutiva è quella la quale quando si avvera rimette la cosa al medesimo stato che se l'obbligazione non fosse mai esistita. Questo suppone che le cose possono essere rimesse in questo stato, che sia cioè possibile la risoluzione nel modo come la legge la intende. La risoluzione è possibile allorchè i contratti si perfezionano immediatamente diffinitivamente nel momento in cui si formano: tali sono la vendita, la donazione, la permuta. L'effetto di questi contratti consiste in un fatto giuridico, il trasferimento della proprietà; questo fatto può essere distrutto con tutte le conseguenze mediante la condizione risolutiva che si avvera ... [omissis] ... Non avviene lo stesso dei contratti che si perfezionano successivamente, quale è la locazione. Spesso le parti stipulano la risoluzione della locazione; per esempio se il locatario è un impiegato, nel caso che e' tramutato d'impiego in un'altra città. Questo non è una risoluzione; è impossibile che la locazione fosse risolta in modo come se non vi fosse stato mai contratto. E' diverso, il locatario ha occupato l'immobile locato come locatario; ecco un fatto che non può essere distrutto. E l'intenzione delle parti non è certamente quella di volerlo distruggere, quello che esse vogliono è solo metter termine alla locazione...».

31. Ir-raġuni għaliex fil-każ ta' kuntratti li jinvolvu eżekuzzjoni kontinwa, bħal ma huwa l-Kuntratt, ir-riżoluzzjoni ma tapplikax retroattivament, hija illi f'dawk il-każijiet, huwa impossibbli li l-kontraenti jreggħu lura kollox kif kien *ex tunc*. Huwa għalhekk illi, għaladarba mhux possibbli li **entrambi** l-kontraenti jitqiegħdu fl-istat li kienu fih qabel

²⁸ Teoria delle Obbligazioni, Vol.IV, §377.

²⁹ Principii di Diritto Civile, Vol. XVII, §121.

³⁰ Dan hu l-artikolu fil-Kodiċi Françiż li huwa sostantivament identiku għall-artikolu 1066.

il-ħolqien tal-obbligazzjoni, mela allura ix-xoljiment tal-kuntratt m'għandux jopera retroattivament.

32. Għalhekk fil-każ odjern, iż-żmien tat-terminazzjoni tal-Kuntratt għandu jiġi stabbilit mill-Qorti, li fuq il-provi prodotti qed tistabbilixxi bħala żmien tat-terminazzjoni d-data tat-23 t'Ottubru 2023, li huwa l-jum li fih l-attriċi waqfet b'mod definittiv milli tagħti s-servizzi tagħha. Hija wkoll data li hija favorevoli għall-konvenuta, għaliex minn dakinhar hija giet obbligata biss li tħallas dawk il-miżati speċifiċi ndikati fil-klawsola sittax tal-Kuntratt, u mhux kull hlas ieħor imsemmi fl-istess ftehim.
33. L-attriċi qed tippretendi l-ħlas tas-somma ta' miljun tliet mija wieħed u għoxrin elf sitt mija u tnejn u tletin Ewro (€1,321,632) mingħajr lanqas biss ma ressqet xi forma ta' prospett jew spjegazzjoni sabiex tindika kif waslet għal dik is-somma u minn x'hiex inhi komposta dik is-somma. Kif rajna, il-klawsola sittax tal-Kuntratt tillimita d-dritt tal-attriċi għall-ħlas għal ċertu miżati u mhux għal oħrajn, u għalhekk l-attriċi kellha turi kif ikkalkolat il-miżati li skont hi baqgħu dovuti mill-konvenuta u ż-żmien li għalih ikkomputat dawk il-miżati. Minflok l-attriċi ressqet biss rendikont li juri dak fatturat lill-konvenuta (fol.137-138), fejn is-somma ta' €1,321,632 hija muriġa bħala rappreżentanti l-import tal-fattura bin-numru FV004080. Il-fattura nnifisha ma gietx eżebita. U għalkemm ġew imressqa xhieda li kkonfermaw li dan l-ammont huwa dovut, l-istess xhieda llimitaw ruħhom għal dikjarazzjoni generika mingħajr ma fissru l-konsistenza ta' dan l-ammont.
34. Kif gie ritenut fid-deċiżjoni *Joseph Vella vs. Pierre Cremona* (Appell Superjuri, 10 t'Ottubru 2003):

Il-kontumaċja ma teħlisx lill-attur milli jissodisfa r-rekwiżit tal-liġi li jressaq provi sal-grad almenu ta' probabilita' u li jressaq l-aħjar prova. Mill-ftit li rnexxielu "jagħmel" il-konvenut, l-attur kien messu rrealizza li l-provi tiegħu in kwantu bażati biss fuq dikjarazzjoni unika tiegħu kienu insuffiċjenti. Il-Qorti ta' l-ewwel grad, in eżerċizzju tad-diskrezzjoni fdata lilha, dehrilha li l-attur seta' faċilment jippreżenta provi aħjar pero' huwa għażel li ma jagħmilx dan u għalhekk dehrilha li ma kienx gust li tilqa' t-talbiet tiegħu għaliex b'hekk hija "tkun qegħda tħalli lill-attur

jieħu vantaġġ mhux xieraq mill-kontumaċja tal-konvenut jekk toqghod fuq il-kelma ta' l-attur biss”.

35. Mhux biżżejjed għall-Qorti li x-xhieda tal-attriċi jgħidu li dak l-ammont huwa dovut bħala «early termination fees», u jieqfu hemm. Kellu jintwera li dak l-ammont tasew jirrifletti l-mizati li kellhom jithallsu bħala forma ta' penali mill-konvenuta f'każ ta' terminazzjoni bikrija, u li dawn ġew komputati kif imiss. M'għandux ikun li l-Qorti toqghod fl-għama fuq kalkoli li ma ntwerewx, jew inkella tagħmel il-kalkoli hi biex tara jaqblux ma' daww tal-attriċi.
36. Fil-klawsola sittax tal-Kuntratt ġie imniżżel li f'każ ta' terminazzjoni bi ħtija tal-konvenuta, «...*the Operator shall in any event be responsible to pay EM the monthly Operational Costs, Compliance operational costs and Minimum Fees as portrayed in Appendix B 'Fees' for the full duration of the term specified in Clause 15 herein including any early termination charges which may apply by virtue of this Agreement or applicable law*». Mela l-konvenuta hija obbligata li tħallas:
- *Operational costs*, li skont l-appendiċi B tal-Kuntratt jammontaw għal €6,400 fix-xahar;
 - *Compliance operational costs*, li ma jirriżultawx speċifikati fil-Kuntratt;
 - *Minimum fees*, li skont l-istess appendiċi B jammontaw għal €35,000 fix-xahar.
37. Il-klawsola erbatax tal-Kuntratt tgħid li l-ftehim kellu jibqa' jorbot għal sitt u tletin xahar minn meta jiġi varat is-sit elettroniku tal-konvenuta, u ċjoè mit-8 ta' Settembru 2021³¹. Dan it-terminu kellu jiżdied bi tnax-il xahar oħra kemm-il darba ħadd mill-kontendenti ma jitlob it-terminazzjoni b'avviż bil-miktub li jingħata mhux inqas minn tnax-il xahar qabel l-iskadenza tat-terminu oriġinali. Dan ifisser li t-terminu oriġinali kellu jiskadi fis-7 ta' Settembru 2024, u ċjoè fil-mori ta' din il-kawża. Mill-provi ma jirriżultax li sas-7 ta' Settembru 2023, il-konvenuta tat l-avviż neċessarju biex tevita l-estensjoni tal-Kuntratt, u għalhekk il-Qorti qed tikkonkludi li l-Kuntratt iġġedded qabel id-data tat-terminazzjoni identifikata aktar kmieni. Isegwi li ż-żmien mit-terminu sħiħ tal-Kuntratt li ġie mtellef lill-attriċi minħabba din it-terminazzjoni jikkonsisti minn wieħed u għoxrin xahar.

³¹ Ara x-xiehda ta' Dr. Claire Guillaumier, a fol.177.

38. Jekk wieħed jgħodd l-ammonti li jirriżultaw skont il-Kuntratt dovuti fil-każ ta' terminazzjoni bikrija jasal għas-somma ta' €869,400³².

39. Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

- (i) tilqa' l-ewwel u t-tielet talbiet tal-attriċi kif dedotti, bl-imghax legali dovut mis-26 t'Ottubru 2023³³ sal-jum tal-ħlas effettiv;
- (ii) tilqa' t-tieni u r-raba' talbiet tal-attriċi limitatament għall-ammont ta' tmien mija disa' u sittin elf u erba' mitt Ewro (€869,400), liema somma ma tinkludix it-taxxa fuq il-valur miżjud li għandha tiżdied kemm-il darba dik it-taxxa hija applikabbli, u dan bl-imghax legali dovut mis-26 t'Ottubru 2023 sal-jum tal-ħlas effettiv;
- (iii) tikkundanna lill-konvenuta tħallas l-ispejjeż relatati mal-ewwel u mat-tielet talbiet, filwaqt li l-ispejjeż relatati mat-tieni u mar-raba' talbiet għandhom jinqasmu in kwantu għal kwart ($\frac{1}{4}$) a karigu tal-attriċi u in kwantu għar-rimanti tliet kwarti ($\frac{3}{4}$) a karigu tal-konvenuta;
- (iv) tikkundanna lill-konvenuta tħallas ukoll l-ispejjeż tal-ittra uffiċċjali bin-numru 4524/2023.

Onor. Mark Simiana, LL.D

Imħallef

Lydia Ellul

Deputat Registratur

³² 21 xahar x €41,400 = €869,400. Din is-somma ma tinkludix it-taxxa fuq il-valur miżjud, kif jirriżulta minn klawwsola ħdax tal-Kuntratt.

³³ Meta giet preżentata l-ittra uffiċċjali bin-numru 4524/2023.